עין משפט
נר מצוה

קכה א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופ"ט מהל' טוען הלכה ב [ופ"א הל"ב] סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' פט סעי' א:

קכו ב מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ח טוש"ע שם סעי' ה:

שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו': [א]שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הני הלכתא נינהו הני תקנות נינהו אלא אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דליתגרו ליה פועלים שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע כי היכי דליגרוהו בעל הבית על כרחיה אגר שכיר נמי בעל כרחיה איתגר אלא [א]בעל הבית טרוד בפועלים הוא אי הכי ניתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית וניתב ליה בעדים טריחא להו מילתא וניתב ליה מעיקרא שניהם רוצים בהקפה אי הכי אפי' קצץ נמי אלמה תניא [ג][ב]אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכירי ליה אינשי אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה תנן [ג]עבר זמנו אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמיה דלימטייה זמן חיוביה אבל

הלכות גדולות שנו כאן. כאותם שמנו חכמים בנשבעין ונוטלין במס' שבועות (דף מד:) דשכיר ונגזל ונחבל וחנוני על פנקסו: **הני הלכה נינהו.** בתמיה. וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנות חכמים כדמפרש התם: **תקנות קבועות.** ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר: **ויפקע.** יפסיד שכרו: **כי היכי דליגרוהו.** שלא ימנעו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו: **על כרחיה אגר.** כשהוא צריך לפועלין על כרחו שוכרם: **על כרחיה מיתגר.** נשכר שצריך למזונות: **טרוד בפועליו.** וסבר שנתן לו ולא נתן: **ליתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה. ליתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה: **טריחא להו מילתא.** לחזור בתר עדים כל היום: **וניתיב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בצפרא מקמי עבידתייהו דאי אתי שכיר לא מהימן: **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שמא יפלו ממנו: **אי הכי.** דבעל הבית טרוד ושכח: **אפי' עבר זמנו נמי.** ותבעו למחר להימנוהו לפועל: גבי

שכיר בזמנו נשבע ונוטל. בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם ד"ה מתוך) מפרש לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך תימה דהיכי נאמן במגו דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעה"ב טרוד בפועליו ואנן חושבין אותו כאילו אמר איני יודע מדפריך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה וא"כ מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו והוה חייב דהוה ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) וביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו בכי האי גוונא דאמר אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה ואינה יודעת בברור שמת ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו:

מכלל דאיכא קטנות. אע"ג דבפרק השולח (גיטין דף לו.) אמרינן תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין וכן בהגוזל קמא (ב"ק דף קג:) תקנה גדולה התקינו שאם [ד]יציאה יתירה על הקרן כו' לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר:

תקנות קבועות. הא דנקט לשון רבים משום דקאי אכל הנהו דנשבעין ונוטלין בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דשכיר ונגזל ונחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכנגדו שיהא נשבע ונוטל והגמרא לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר: **שקלוה** רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר. וא"ת והלא אף בכופר הכל איירי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה[ה] ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא ומאי קאמר דשקלוה רבנן מבעל הבית וי"ל דאמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית ואפי' היכא דכופר הכל טפי הוה לן לחיוביה בעל הבית שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שהיתה ראויה להיות על בעל הבית קאמר דשקלוה: **טרוד** בפועליו הוא. וחשוב כמו איני יודע דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) הלויתני ואיני יודע אם פרעתי לך חייב ולא פלוג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו:

אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה. וא"ת מאי פריך וכי לעולם ישכח פעמים שאומר בעל הבית אמת ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא שבועה תדע דאי חשוב בודאי שכח אמאי פטר ר' יהודה כופר הכל אלא ודאי חששא בעלמא דחיישינן שמא שכח ולהכי פטר ר' יהודה בכופר הכל דליכא שבועה דאורייתא אבעל הבית דלא חשבינן ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה אבל כשמודה מקצת חששו לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו וישבע לשקר לפי שסבר שפרע וה"נ לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח וי"ל דנראה לגמ' דלת"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל שאם לא היתה אלא חששא בעלמא אמאי שקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחשיב ליה כאומר איני יודע ומשני להפיס דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע אבל בהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין צריך שבועה דלא שייך [ו]הספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע: **וניתיב** ליה בעדים. פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים איהו דאפסיד אנפשיה ולא נצטרך להפיס דעתו דלכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חנם יש לתקן וכן ניתיב ליה מעיקרא פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם: **אי** הכי אפילו קצץ נמי. וא"ת והא קצילה הוי כאומר איני יודע אם הלויתני דפטור לר"נ ור' יוחנן דאמרי (לעיל דף לז:) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור וי"ל דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (שם לח.) וא"ת לוקי כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל וי"ל דניחא ליה לשנויי קצילה מידכר דכירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב יהודה ועוד אפי' לר"נ ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה ועוד דהפסק משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה: **שתים** קצצת לי כו'. המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דבלא שבועה אינו יכול להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא בריש כל הנשבעין (שבועות דף מו.) וא"ת דהכא קתני המוציא מחבירו עליו הראיה ובחזקת הבתים (ב"ב מה: ושם ד"ה נתנה) תניא דבקצילה נמי נשבע ונוטל וי"ל דבריש כל הנשבעין פריך כי האי גוונא ומשני דהך ברייתא דחזקת הבתים ר' יהודה היא: **קציצה** מידכר דכירי אינשי. לא מצי לשנויי דהכא משום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כששכרו שלא בעדים דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קצץ דהכי פריך בפ' חזקת הבתים (שם דף מה:) בהלכה דאומן דהא ע"כ איירי כשיש עדים דומיא דרישא דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל ששכרו בעדים כדאמרי' התם בשבועות (דף מה:) בהדיא וה"נ סיפא איירי בשכרו בעדים ולא שמעו הקצילה או שמעו ושכחו ובחזקת הבתים דפריך רבא לאביי דאמר אי לא ראה אע"ג דאיכא עדים יש לאומן חזקה ואי ראה אע"ג דליכא עדים אין לו חזקה מהנותן טליתו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה ואי דאיכא עדים ניחזי מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים ואע"ג דראה אומן נאמן התם לא הוה מצי למימר דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקצילה דא"כ אף לדידיה תקשי דכיון דמשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו בראה אי מיירי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן דבאיכא עדים וראה לכולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני' ורבא דקאמר אלא לאו דליכא עדים (ולא ראה) אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שרצה להעמידו אף בראה ואביי דמשני ליה לא דליכא עדים ולא ראה הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא ראה וכגון שלא שמעו הקצילה אלא משום דרבא אוקמה בדליכא עדים אוקמה איהו הכי ועוד נראה דאי משום מגו בעל הבית נאמן אמאי נקט שחולקין בקצילה ושבק לומר שחולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מד:) ועוד יש לתרץ דאפילו איירי בששכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקצילה כדאמרינן בחזקת הבתים וברייתא כולה בדליכא עדים איירי ורישא דקתני נשבע ונוטל

מסורת הש"ס

א) שבועות מה., ב) ג"ז שם מו. ב"ב מה:, ג) [לעיל קיא.], ד) [הוספה יתירה כל"ן], ה) [שבועות מד:], ו) בס"י הספקה,

◆

מוסף רש"י

ומשום כדי חייו כו'. בתמיה (שבועות מה.). **כי היכי דליתגרו ליה פועלים.** שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימצא עוד פועלים למלאכתו, שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו (שם). **כי היכי דליגרוהו.** שלא יחשדוהו בתובע שכרו אחר שקבלו (שם). **בעל הבית על כרחיה אגר.** פועלים כשהוא צריך להם (שם). **שכיר נמי בעל כרחיה איתגר.** שהוא צריך למזונות (שם). **טרוד בפועלים הוא.** שנותן שכר לכמה פועלים וכסבור שנתן לזה (שם). **וניתב ליה בעדים.** יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה (שם). **וניתב ליה מעיקרא.** ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה (שם). **שניהם רוצים בהקפה.** בעה"ב פעמים שאין מצויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוציא המעות עד הלילה לפרנסתו (שם). **אי הכי.** דמשום טרדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מיניה, אפילו קצץ נמי. אפילו נחלקו על הקציצה להימנוה לשכיר בשבועה (שם מה:). **המוציא מחבירו.** היינו אומן, עליו הראיה. צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה (שם). **אי הכי.** דבעה"ב טרוד ושמא שכח, אפילו עבר זמנו נמי. אפילו תבעו שכיר לאחר שעבר זמן גבייתו המפורש (לעיל קי:) שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום, לישבע נמי שכיר ולשקול (שם).